

ΤΟ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟ ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑ, ΤΟ ΓΕΩΜΟΡΦΟΛΟΓΙΚΟ
ΑΝΑΓΛΥΦΟ ΚΑΙ Η ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΑ ΜΙΑΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ,
ΚΑΘΟΡΙΣΤΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΔΡΥΣΗ
ΜΥΚΗΝΑΪΚΗΣ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ

ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΗΣ ΚΕΦΑΛΟΝΙΑΣ

Λάζαρος Κολώνας

*Δρ. Αρχαιολόγος, Επίτιμος Γενικός Διευθυντής
Αρχαιοτήτων & Πολιτιστικής Κληρονομιάς*

Η ενασχόλησή μου επί τριάντα και πλέον χρόνια με τη μυκηναϊκή περίοδο στη δυτική Αχαΐα, αλλά και επί είκοσι χρόνια με την αντίστοιχη περίοδο στη ΝΑ Κεφαλονιά, αποτέλεσε το έναυσμα για τη διατύπωση στο ΙΑ' Διεθνές Πανιώνιο Συνέδριο κάποιων απόψεών μου γύρω από τις προϋποθέσεις ίδρυσης των μυκηναϊκών εγκαταστάσεων¹.

Στην περιοχή της Αχαΐας έχουν έρθει στο φως περισσότερες από 100 μυκηναϊκές εγκαταστάσεις, εκ των οποίων 70 βρίσκονται στη δυτική Αχαΐα. Τρεις από αυτές, το Τείχος Δυμαίων, η Βούντενη και το Καλαμάκι Ελαιοχωρίου, αποτελούν αντιπροσωπευτικά παραδείγματα για την υποστήριξη του θέματος της εισήγησής μου. Όπως θα δούμε παρακάτω, η δημιουργία αυτών των σημαντικών εγκαταστάσεων εμπεριέχει τρεις βασικές προϋποθέσεις ίδρυσής τους, ήτοι το γεωγραφικό πλεονέκτημα, το γεωμορφολογικό ανάγλυφο και την προϊστορία της περιοχής.

Το **Τείχος Δυμαίων**² οικοδομήθηκε πιθανόν γύρω στο 1300 π.Χ. κατά το κυκλώπειο σύστημα (εικ. 1). Η οχύρωση της μυκηναϊκής αυτής ακρόπολης, που είναι γνωστή και ως Κάστρο της Καλογριάς, δεσπόζει πάνω στην κορυφή του νοτιότερου από τα βραχώδη υψώματα με την ονομασία Μαύρα Βουνά, λίγα μέτρα από τον σημερινό οικισμό του Αράξου και το ομώνυμο στρατιωτικό αεροδρόμιο.

---

1. Αυτόθι, σσ. 114-115.

2. ΛΑΖΑΡΟΣ ΚΟΛΩΝΑΣ, *Τείχος Δυμαίων*, Υπουργείο Πολιτισμού - Ταμείο Διαχείρισης Πιστώσεων για την Εκτέλεση Αρχαιολογικών Έργων, Αθήνα 2008 (με συγκεντρωμένη βιβλιογραφία).

Το μνημείο, που αποτελεί το μοναδικό παράδειγμα οχυρωμένης μυκηναϊκής ακρόπολης στη Δυτική Ελλάδα, ερευνήθηκε για πρώτη φορά από τον αείμνηστο Έφορο Αρχαιοτήτων Ευθύμιο Μαστροκώστα κατά τα πρώτα χρόνια της δεκαετίας του '60. Από εκείνη την έρευνα που περιορίστηκε εσωτερικά της οχύρωσης και διερευνήθηκε με δοκιμαστικές τομές, αποκαλύφθηκαν σημαντικά αρχαιολογικά στοιχεία, τα οποία κατά τον ανασκαφέα χρονολογούνται από τη νεολιθική περίοδο (**προϋπόθεση: προϊστορία της θέσης**). Κατά τις εργασίες ανάδειξης του μνημείου από τον γράφοντα ήλθαν στο φως και άλλα στοιχεία που επιβεβαιώνουν τη χρονολόγηση του πρώτου ανασκαφέα, αφού στα θεμέλια του βόρειου πύργου της οχύρωσης εισχωρούν τείχη πρωτοελλαδικής κατοικίας οικισμού (**εικ. 2**), που προϋπήρχε της κατασκευής της μυκηναϊκής οχύρωσης (**προϋπόθεση: προϊστορία της θέσης**).

Η επιλογή της θέσης για την ίδρυση της προϊστορικής εγκατάστασης του Τείχους Δυμαίων δεν ήταν τυχαία. Όπως μπορεί εύκολα να διαπιστώσει κανείς, ήταν μία σπουδαία στρατηγική θέση που ήλεγχε τους χερσαίους και τους θαλάσσιους δρόμους κοντά στα όρια της αρχαίας Αχαΐας και Ηλείας και σε μία από τις κύριες αρχαίες οδούς επικοινωνίας μεταξύ των δύο περιοχών. Η ακρόπολη δεσπόζει στη γύρω πεδινή έκταση και προσφέρει απεριόριστη θέα προς όλα τα σημεία του ορίζοντα και οι οικιστές της ακρόπολης μπορούσαν να εποπτεύουν ολόκληρη τη Δυμαία Χώρα ως τον Ερύμανθο, την παράλια ζώνη του Πατραϊκού κόλπου προς τα βορειοανατολικά και του Ιονίου προς τα δυτικά με ορατότητα μέχρι και τα νησιά της Κεφαλονιάς και της Ζακύνθου (**προϋπόθεση: γεωγραφικό πλεονέκτημα της θέσης**). Εκτός από τόπος στρατηγικής σημασίας ήταν μια θέση ιδανική για μόνιμη κατοίκηση, καθώς ο συνδυασμός λιμνών, δάσους, θάλασσας, βράχων και πεδιάδας εξασφάλιζε αφθονία αλλά και ποικιλία τροφής και βασικών πρώτων υλών.

Στα ανατολικά και νοτιοανατολικά απλώνεται η μεγάλη και ήπια πεδιάδα της Δυτικής Αχαΐας, τη σοδειά της οποίας νέμονταν οι κάτοικοι του Τείχους Δυμαίων μαζί με πολλούς αγροτικούς συνοικισμούς της περιοχής. Αμπέλια, ελιές και δημητριακά ήταν οι κύριες καλλιέργειες, ενώ παράλληλα αναπτύχθηκε και η κτηνοτροφία (**προϋπόθεση: γεωμορφολογικό ανάγλυφο της περιοχής**).

Τις ίδιες προϋποθέσεις εμπεριέχει και η ίδρυση της μυκηναϊκής εγκατάστασης στη **Βούντενη Πατρών**³ με μόνη διαφορά ότι δεν κατοικήθηκε από τη νεολιθική περίοδο αλλά από την Πρωτοελλαδική. Η Βούντενη εκτός από τη στρατηγική της θέση (έλεγχος του στενού Ρίου-Αντιρρίου), από την έρευνα διαπιστώθηκε ότι ήταν ένα από τα μεγάλα μυκηναϊκά κέντρα της Αχαΐας,

3. ΛΑΖΑΡΟΣ ΚΟΛΩΝΑΣ, *Βούντενη. Ένα σημαντικό κέντρο της Μυκηναϊκής Αχαΐας*, Υπουργείο Πολιτισμού - Ταμείο Διαχείρισης Πιστώσεων για την Εκτέλεση Αρχαιολογικών Έργων, Αθήνα 2008 (με συγκεντρωμένη βιβλιογραφία).

όπου τα τελευταία χρόνια έχουν γίνει από τον γράφοντα εκτεταμένες εργασίες ανάδειξης τόσο του οικισμού όσο και του νεκροταφείου του (εικ. 3). Η μυκηναϊκή εγκατάσταση της Βούντενης είναι κτισμένη στις παρυφές του ελατοσκέπαστου Παναχαϊκού όρους, το οποίο αποτελούσε βασικό παράγοντα για την άνθησή της (ξύλεια, κτηνοτροφία, θηράματα κ.ά.) και τη για πεντακόσια χρόνια επιβίωσή της.

Για την ίδρυση της μυκηναϊκής εγκατάστασης στο **Καλαμάκι Ελαιοχωρίου**⁴ οι οικιστές της εκτίμησαν το **γεωγραφικό ανάγλυφο της περιοχής** (εύφορες πεδινές εκτάσεις) και την προϊστορία της θέσης, η οποία είχε κατοικηθεί και κατά την Πρωτοελλαδική περίοδο. Κατά τις ανασκαφικές έρευνες, που διενεργήθηκαν σ' αυτή την εγκατάσταση, διαπιστώθηκε ότι το μυκηναϊκό νεκροταφείο θεμελιώθηκε στη θέση του πρωτοελλαδικού, το οποίο οι Μυκηναίοι προστάτεψαν με ευλάβεια και δεν κατέστρεψαν τους θαλαμοειδείς τάφους του.

Η προϋπόθεση της ύπαρξης προϊστορίας μιας περιοχής για την ίδρυση σε αυτή μυκηναϊκής εγκατάστασης κυριαρχεί σχεδόν σε όλα τα μυκηναϊκά κέντρα του ελλαδικού χώρου. Ενδεικτικά θα αναφέρω την **Ιθωρία** στην Αιτωλία⁵ (εικ. 4), όπου έχει διαπιστωθεί νεολιθική, πρωτοελλαδική και μυκηναϊκή κατοίκηση (θολωτοί τάφοι, εικ. 5), το **Λουτράκι Κατούνας**⁶, όπου σε πρωτοελλαδικό τύμβο κατασκευάστηκε μυκηναϊκός θολωτός τάφος (εικ. 6), τις **Μυκήνες**⁷, τη **Μιδέα**⁸ και την **Τίρυνθα**⁹ στην Αργολίδα, όπου έχουμε κατοίκηση σε όλη την περίοδο από τα νεολιθικά έως τα μυκηναϊκά χρόνια, τον **Ορχομενό**

4. ΑΔΑΜΑΝΤΙΑ ΒΑΣΙΛΟΓΑΜΒΡΟΥ, «Πρωτοελλαδικό νεκροταφείο στο Καλαμάκι Ελαιοχωρίου-Λουσικών», *Πρακτικά του Ε' Διεθνούς Συνεδρίου Πελοποννησιακών Σπουδών, Άργος-Ναύπλιο, 6-10 Σεπτεμβρίου 1995*, Αθήνα 1996-1997, σσ. 366-399. ΑΔΑΜΑΝΤΙΑ ΒΑΣΙΛΟΓΑΜΒΡΟΥ, «Υστεροελλαδικές επεμβάσεις σε πρωτοελλαδικό νεκροταφείο στο Καλαμάκι Ελαιοχωρίου-Λουσικών», στο ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ Δ. ΡΙΖΑΚΗΣ (επιμ.), *Αρχαϊκό Τοπίο II. Δύμη και Δυμαία Χώρα. Πρακτικά του Α' Διεθνούς Συμποσίου «Δυμαία και Βουπρασία, Κάτω Αρχαία», 6-8 Οκτωβρίου 1995*, Μελετήματα 29, Αθήνα 2000, σσ. 43-63.

5. ΙΛΕΑΝΑ ΣΙΩΡΗ, «Οι μυκηναϊκοί τάφοι του Αγίου Ηλία Ιθωρίας», *Πρακτικά Β' Διεθνούς Ιστορικού και Αρχαιολογικού Συνεδρίου Αιτωλοακαρνανίας, Αγρίνιο 29-31 Μαρτίου 2002*, Αγρίνιο 2004, σσ. 51-68.

6. ΛΑΖΑΡΟΣ ΚΟΛΩΝΑΣ, «Οι θολωτοί τάφοι στο Λουτράκι Κατούνας και η σχέση τους με τη Λευκάδα», στο ΧΑΡΑ ΠΑΠΑΔΑΤΟΥ-ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ (επιμ.), *Πρακτικά Διεθνούς Συνεδρίου Αφιερωμένου στον Wilhelm Dörpfeld, Λευκάδα 6-11 Αυγούστου 2006*, εκδόσεις περί τεχνών, Πάτρα 2008, σσ. 389-406.

7. ΣΠΥΡΟΣ Ε. ΙΑΚΩΒΙΔΗΣ, «Μυκήνες», στο ΑΝΔΡΕΑΣ Γ. ΒΛΑΧΟΠΟΥΛΟΣ (επιμ.), *Πελοπόννησος. Αρχαιολογία*, Εκδοτικός Οίκος ΜΕΛΙΣΣΑ, Αθήνα 2012, σσ. 148-157.

8. ΚΑΙΤΗ ΔΗΜΑΚΟΠΟΥΛΟΥ, «Μιδέα», στο ΑΝΔΡΕΑΣ Γ. ΒΛΑΧΟΠΟΥΛΟΣ (επιμ.), *Πελοπόννησος, ό.π.*, σσ. 170-173.

9. JOSEPH MARAN - ΑΛΚΗΣΙΣ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ, «Τίρυνθα», στο ΑΝΔΡΕΑΣ Γ. ΒΛΑΧΟΠΟΥΛΟΣ (επιμ.), *ό.π.*, σσ. 162-167.

στη Βοιωτία¹⁰ με τον θολωτό τάφο του Μινύου και την ακρόπολη του Γλα στην Κωπαΐδα¹¹ με διαπιστωμένη κατοίκηση στη νεολιθική, πρωτοελλαδική και μυκηναϊκή εποχή, και τέλος το Διμήνι στη Μαγνησία¹², όπου, εκτός του γνωστού σπουδαίου νεολιθικού οικισμού, ο χώρος έχει κατοικηθεί επίσης κατά την πρωτοελλαδική και μυκηναϊκή περίοδο (εικ. 7)¹³. Ήδη στους θολωτούς τάφους στην Τούμπα και στο Λαμίοσπιτο που ερευνήθηκαν στις αρχές του 20ού αιώνα, έρχεται να προστεθεί τώρα ένας σπουδαίος μυκηναϊκός οικισμός, σε επαφή σχεδόν με τον νεολιθικό, που ερευνάται τα τελευταία χρόνια και μέρος του έχει ήδη δημοσιευθεί από τη συνάδελφο κα Βασιλική Αδρύμη.

Από την προϋπόθεση για την ύπαρξη προϊστορίας μιας περιοχής για την ίδρυση σ' αυτή μυκηναϊκής εγκατάστασης δεν θα μπορούσε να εξαιρεθεί η Κεφαλονιά. Σχεδόν οι περισσότερες θέσεις που περιλαμβάνει ο συνάδελφος Ιωάννης Μόσχος στην εισήγησή του στα Πρακτικά του συνεδρίου, που διοργανώθηκε στον Πόρο 8-11 Σεπτεμβρίου 2005¹⁴, εμπεριέχουν την προϋπόθεση προϊστορία. Το πιο κλασικό παράδειγμα αποτελεί η εγκατάσταση στα Τζαννάτα με τον περιφραγμένο θολωτό τάφο¹⁵ (εικ. 8), ο οποίος βρίσκεται σε μία θέση, όπου και νεολιθική κατοίκηση διαπιστώθηκε κατά την έρευνα του γειτονικού σπηλαιού της Δράκαινας¹⁶ και πρωτοελλαδική στο ίδιο σπήλαιο και στην ευ-

10. ΕΛΕΝΑ ΚΟΥΝΤΟΥΡΗ, «Ορχομενός - Κωπαΐδα», στο ΑΝΔΡΕΑΣ Γ. ΒΛΑΧΟΠΟΥΛΟΣ (επιμ.), *Εύβοια και Στερεά Ελλάδα. Αρχαιολογία*, Εκδοτικός Οίκος ΜΕΛΙΣΣΑ, Αθήνα 2008, σσ. 248-253.

11. ΣΠΥΡΟΣ Ε. ΙΑΚΩΒΙΔΗΣ, *Γλας II. Η ανασκαφή 1981-1991*, Βιβλιοθήκη της εν Αθήναις Αρχαιολογικής Εταιρείας αρ. 173, Αθήνα 1998.

12. ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΑΡΥΜΗ-ΣΙΣΜΑΝΗ, *Ο Μυκηναϊκός οικισμός Διμηνίου 1977-1997. 20 χρόνια ανασκαφών*, Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, Πολιτισμού και Αθλητισμού - Αρχαιολογικό Ινστιτούτο Θεσσαλικών Σπουδών, Μελέτες 7, Βόλος 2013. ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΑΡΥΜΗ-ΣΙΣΜΑΝΗ, *Ιωλκός. Η εύκτιμένη πόλη του Ομήρου. Ένα αστικό κέντρο στο μυχό του Παγασσητικού Κόλπου. Το διοικητικό κέντρο, οι οικίες και το νεκροταφείο*, Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού - Αρχαιολογικό Ινστιτούτο Θεσσαλικών Σπουδών, Βόλος 2014.

13. Ευχαριστώ τη συνάδελφο Βασιλική Αδρύμη για την παραχώρηση της φωτογραφίας.

14. ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΟΣΧΟΣ, «Η περιοχή των Πρόννων και η ανατολική ακτή της Κεφαλονιάς πριν από την ιστορία. Τοπογραφία της νήσου, κατάλογος των θέσεων και συμπεράσματα», *Πρακτικά Συνεδρίου για τα Γράμματα, την Ιστορία και την Λαογραφία της περιοχής των Πρόννων, Πόρος Κεφαλονιάς, 8-11 Σεπτεμβρίου 2005*, Πόρος-Κεφαλονιά 2007, σσ. 227-324.

15. ΛΑΖΑΡΟΣ ΚΟΛΩΝΑΣ, «Ο θολωτός τάφος Τζαννάτων Πόρου Κεφαλληνίας και οι θολωτοί τάφοι της Ηπειρωτικής Ελλάδας», *Πρακτικά Συνεδρίου για τα Γράμματα, ό.π.*, σσ. 327-361.

16. ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ-ΜΙΡΑΝΤΑ ΧΑΤΖΙΩΤΗ - ΓΕΩΡΓΙΑ ΣΤΡΑΤΟΥΓΗ, «Το σπήλαιο Δράκαινα στον Πόρο Κεφαλονιάς. Στοιχεία για την προϊστορική χρήση του και για τη λαϊκή λατρεία στους ιστορικούς χρόνους», *Πρακτικά ΣΤ' Διεθνούς Πανιωνίου Συνεδρίου, Ζάκυνθος 23-27 Σεπτεμβρίου 1997*, τόμ. Α', Θεσσαλονίκη 2000, σσ. 61-76.

ρύτερη περιοχή, αλλά και μεσοελλαδική και μυκηναϊκή. Εκτός της προϊστορίας η περιοχή διαθέτει ένα σπάνιο γεωμορφολογικό ανάγλυφο, που συνίσταται από το εύφορο λεκανοπέδιο, το οποίο περιμετρικά ορίζεται από την ανατολική πλευρά του Αίνου, την οροσειρά Άτρος - Κόκκινη Ράχη - Σαμικό Βουνό, από το Παλιόκαστρο (ακρόπολη Πρόννων) και από τα βουνά Πυροβούνι και Άνω και Κάτω Παχνί. Το λεκανοπέδιο αυτό διαρρέεται από τον ποταμό Βόχινα, ο οποίος εκβάλλει στη θάλασσα από το φαράγγι του Πόρου, που στην αρχαιότητα αποτελούσε την είσοδο των κατοίκων σε αυτό. Αλλά για την ίδρυση της μυκηναϊκής εγκατάστασης στα Τζαννάτα τον σημαντικότερο ρόλο έπαιξε ο ελατοσκέπαστος Αίνος (εικ. 9), ο οποίος από τη μυκηναϊκή περίοδο αποτελούσε τον βασικό ζωτικό χώρο της εγκατάστασης, αφού οι κάτοικοι στο βουνό αυτό ασκούσαν την κτηνοτροφία και εξασφάλιζαν την ξυλεία και τα θηράματά τους (προϋπόθεση: γεωμορφολογικό ανάγλυφο της περιοχής).

Ευνόητο είναι ότι αυτό που υποστηρίζεται από ορισμένους μελετητές ότι για την ίδρυση μιας μυκηναϊκής εγκατάστασης λαμβάνονται υπόψη είτε το στρατηγικό της θέσης, είτε ο αμυντικός χαρακτήρας της, είτε ο ζωτικός στενός και ευρύτερος χώρος, είτε η δυνατότητα επικοινωνίας και εμπορικών επαφών με κοντινές ή πιο μακρινές εγκαταστάσεις, όλες οι παραπάνω θέσεις, συμπεριλαμβανομένων και αυτών της Κεφαλονιάς και ιδίως αυτών που είναι στην περιοχή της Λειβαθούς, λίγο έως πολύ εμπεριέχουν τις προαναφερθείσες προϋποθέσεις.

Επομένως, για την επιλογή της θέσης ίδρυσης μιας εγκατάστασης στη μυκηναϊκή περίοδο οι άνθρωποι της εποχής εκείνης λάβαιναν σοβαρά υπόψη τους, εκτός των άλλων προϋποθέσεων που αναφέρθηκαν παραπάνω, και τα κατάλοιπα ή ίχνη καταλοίπων κατοίκησης προγενέστερων εποχών (προϋπόθεση: προϊστορία της θέσης).

Γενική βιβλιογραφία

- Sylvia Benton, «The Ionian Islands», *BSA* 32 (1931-1932), σσ. 213-246.
 John L. Bintliff, *Natural Environment and Human Settlement in Prehistoric Greece based on original fieldwork. Part ii*, BAR Supplementary Series 28 (ii) 1977.
 Σπύρος Ιακωβίδης, «Κεφαλληνία, Ιθάκη και Ζάκυνθος κατά τη μυκηναϊκή περίοδο», *Πρακτικά ΣΤ' Διεθνούς Πανιονίου Συνεδρίου, Ζάκυνθος 23-27 Σεπτεμβρίου 1997*, τόμ. Α', Θεσσαλονίκη 2000, σσ. 85-103.
 Παναγιώτης Καββαδίας, «Ανασκαφαί και έρευναι εν Κεφαλληνία, ΠΑΕ 1912, 247-268.
 Λάζαρος Κολώνας, «Τζαννάτα Πόρου», *ΑΔ* 47 (1992), Χρονικά Β' 1, σσ. 154-157.

- Λάζαρος Κολώνας, «Τζαννάτα», *ΑΔ* 48 (1993), Χρονικά Β' 1, σσ. 149-150.
- Λάζαρος Κολώνας, «Τζαννάτα Πόρου», *ΑΔ* 49 (1994), Χρονικά Β', σ. 249.
- Λάζαρος Κολώνας, *Πόρος Κεφαλληνίας*, Πάτρα 1994.
- Λάζαρος Κολώνας, «Αρχαίες εγκαταστάσεις νοτιοανατολικής Κεφαλονιάς, θέσεις στρατηγικού ελέγχου του χερσαίου και θαλάσσιου χώρου της περιοχής, Πρακτικά Ζ' Πανιονίου Συνεδρίου, Λευκάδα 26-30 Μαΐου 2002, τόμ. Β', Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών, Αθήνα 2004, σσ. 37-46.
- Lazaros Kolonas, «Kephallinia, Argostoli Archäologisches Museum: Poros, *CMS V*, Suppl. 3,1, 2004, σσ. 297-304.
- Γεώργιος Σ. Κορρές, «Ο λεγόμενος τύμβος των Κοκκολάτων Κεφαλληνίας», *ΕΕΦΣΠΑ* 29 (1991), σσ. 191-199.
- Σπυρίδων Μαρινάτος, «Αι ανασκαφαί Goekoop εν Κεφαλληνία», *ΑΕ* 1932, 1-47.
- Σπυρίδων Μαρινάτος, «Αι ανασκαφαί Goekoop εν Κεφαλληνία», *ΑΕ* 1933, 68-100.
- Olivier Pelon, *Tholoi, tumuli et circles funéraires. Recherches sur les Monuments Funéraires de plan circulaire dans l' Egée de l' âge du Bronze (IIIe et IIe millénaires av. J.-C.)*, Paris - Athen 1976.
- Henriette Putman Crammer - Γεράσιμος Μεταξάς, *Ομηρική Ιθάκη*, Εκδόσεις Κάκτος, Αθήνα 2000.
- Christina Souyouzoglou-Haywood, *The Ionian Islands in the Bronze Age and Early Iron Age. 3000 - 800 BC*, Liverpool University Press, 1999.
- Μαρία Σταυροπούλου-Γάτση, «Τοπωνυμικές επιβιώσεις για την Ομηρική Ιθάκη στην Αιτωλοακαρνανία και αρχαιολογικά τεκμήρια για την μυκηναϊκή εποχή», στο ΧΑΡΑ ΠΑΠΑΔΑΤΟΥ-ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ (επιμ.), *Πρακτικά Διεθνούς Συνεδρίου Αφιερωμένου στον Wilhelm Dörpfeld, Λευκάδα 6-11 Αυγούστου 2006*, εκδόσεις περί τεχνών, Πάτρα 2008, σσ. 373-388.
- Ανδρέας Σωτηρίου, «Νεώτερα στοιχεία της αρχαίας μνημειακής τοπογραφίας της νήσου Κεφαλονιάς, Πρακτικά ΣΤ' Διεθνούς Πανιονίου Συνεδρίου, Ζάκυνθος 23-27 Σεπτεμβρίου 1997, τόμ. Α', Θεσσαλονίκη 2000, σσ. 105-123.

ABSTRACT

THE GEOGRAPHICAL ADVANTAGE, THE TERRAIN OF AN AREA
AND ITS PREHISTORY, AS DETERMINING FACTORS
FOR ESTABLISHMENT A MYCENAEAN SETTLEMENT.
THE CASE OF KEPHALONIA

Lazaros Kolonas, *Dr. Archaeologist*

Having been motivated by three important Mycenaean settlements in Western Achaia that were organized in areas that a pre-Mycenaean settlements existed, I thought that, to the views of J. Bintliff on the conditions for creating a Mycenaean settlement, it would be appropriate to add the prehistory of a location.

It involves the settlement called “Tihos Dymeon” that was built circa 1300 B.C and it is the only Mycenaean acropolis of western Greece. Tihos Dymeon, that is located on southern rocky peak of Mavra Vouna (Black Mountains) near Araxos town, was researched for the first time in the ‘60s by the late Euthymios Makrokostas. The research concluded that a Neolithic Early Helladic and Middle Helladic settlement existed prior to Mycenaean settlement.

I had drawn a similar conclusion about the Mycenaean settlement of Vounteni, where an Early Helladic settlement existed prior the Mycenaean settlement in location Bortzi. A third important case is the location of “Kalamaki Eleohoriou” where a large cemetery of chamber tombs of Early Helladic era was researched. The important fact of this particular case was that the Mycenaean were thorough in protecting the tombs. In situations where the Mycenaean roads were meeting the chamber tombs of the Early Helladic era, they would not destroy the tombs but, on the contrary, they would protect them with small walls.

Cases of locations with pre Mycenaean dwellings exist in almost all of the Mycenaean settlements of continental Greece. Indicatively, such locations exist at Ithoria of Aetolia and Loutraki Katounas in Akarnania as well as in Mycenae, Midea and Tiryntha, Gla acropolis in Kopais and Dimini at Magnisia. An important case that should not be excluded is the tholos tomb at Tzanata Kefallinia where Early Helladic but also Neolithic dwellings were discovered at Drakenas cave nearby, besides the Mycenaean dwellings found near the tomb.

Consequently, for the selection of the establishing location of a settlement in the Mycenaean period, the people of that era were gravely considering the remains or traces of settlements of earlier eras, among other conditions.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΕΙΚΟΝΩΝ

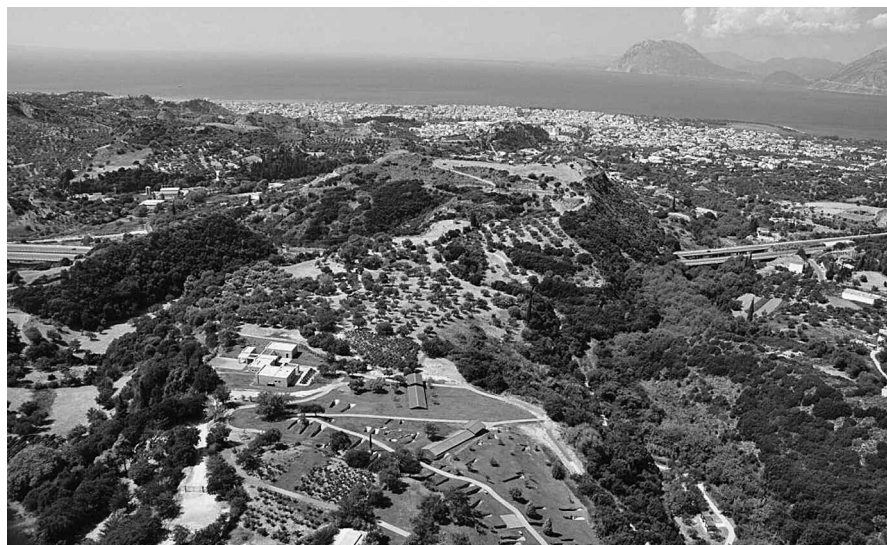

Εικ. 1. Αεροφωτογραφία του Τείχους Δυμαίων μετά τις εργασίες ανάδειξης

Εικ. 2. Θεμέλια τοίχων πρωτοελλαδικής κατοικίας οικισμού που εισχωρούν κάτω από τον βόρειο πύργο της μυκηναϊκής ακρόπολης του Τείχους Δυμαίων

Εικ. 3. Αεροφωτογραφία του μυκηναϊκού οικισμού της Βούντενης και του νεκροταφείου της

*Εικ. 4. Αεροφωτογραφία του λόφου του Αγίου Ηλία (Ιθωρία)
στον μυλό του Αιτωλικού κόλπου*

Εικ. 5. Θολωτός τάφος από τον Άγιο Ηλία (Ιθωρία) Αιτωλίας

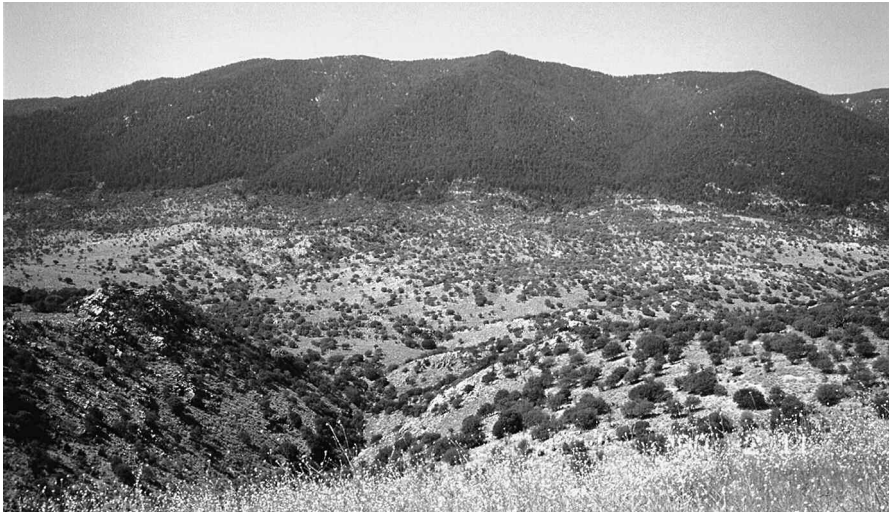
Εικ. 6. Λουτράκι Κατούνας. Θολωτός τάφος θεμελιωμένος στο κέντρο πρωτοελλαδικού τύμβου

Εικ. 7. Αεροφωτογραφία του νεολιθικού και του μυκηναϊκού οικισμού του Διμηγίου

Εικ. 8. Ο θολωτός τάφος στα Τζαννάτα Πόρου Κεφαλονιάς

Εικ. 9. Ο ελατοσκέπατος Αίγιος